משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר נזיקין

תוספות רבי עקיבא איגר
על משנה מכות

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה מכות

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-מכות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 6
משנה ד 6
משנה ו 6
משנה ט 6
פרק ב 7
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ז 7
פרק ג 7
משנה ב 7
משנה ד 8
משנה ט 8

פרק א

משנה א

[אות א] **הרע"ב סד"ה אין אומרים כו'**. **ואת זרעו**. ואפילו אם מעידים על מצרי שני דלא באו לפסול זרעו מ"מ לא אמרינן שיעשה זה מצרי ב'. דמ"מ אשתו נפסלת שפסלה בביאה וקרינן בי' לו ולא לאשתו. תוס'. והריטב"א כתב שאין זה מחוור דלגבי זרעו שהם כרעו שלו שייך לומר בעינן כאשר זמם אבל לגבי אשתו כיון דבדיד' מתקיים שפיר קרינן ביה כאשר זמם לעשות לאחיו. אלא די"ל שדינם אמת שלא חלקה התורה בפסולי יוחסים עיי"ש (* ונראה ראיה לזה דבגמ' אצל בגו"ח לא אמרינן ולא לאשתו אשר זה יספיק גם למצרי ב'). ובדברי תוס' הנ"ל קשה לי כיון דפסיקא להו הדין דבמעידים על מצרי שני אין אומרים דיעשו העדים מצרי שני (כפי קושייתם הנ"ל) א"כ יקשה על תירוצם לר' יוסי דס"ל ביבמות דס"ד בכל שאינו פוסל זרעו אינו פוסל לאשתו. א"כ מצרי שני אינו פוסל לאשתו. וישאר קושייתם דאמאי ל"א דיעשו מצרי שני. וצ"ע:

[אות ב] **תוי"ט ד"ה כיצד כו'**. **זוממים אחרים**. ומשכחת לה עוד בהעידו על שורו של פלוני שהרג הנפש והוזמו דאין משלמין הכופר וכן בהעידו עליו שגנב ואין לו לשלם והוזמו אף שגם להם אין לשלם מ"מ אין נמכרים בעבד עברי. והטעם מפורש בסוגייא דכופרא כפרה והני לאו בני כפרה נינהו. ופירוש שלא הרג שורם אדם. והריטב"א כתב כיון דכופרא כפרה אין ממשכנים אותו [דהוי איבעיא דלא אפשיטא בב"ק. וברמב"ם פסק דמספק ממשכנים] וכיון שיודע בעצמו שלא היה כמו שהעידו לא היה נותן וכיון שכן אין כאן דין הזמה (וק"ל דלפ"ז יהא הדין באומרים ששורך הרג שלא בפניך דלא ידע שמשקרים יהיו העדים חייבים לשלם כופר). ובשם הרמב"ן כתב דהטעם דעיקר עדותן לחייבו מיתה בד"ש כדכתיב וגם בעליו יומת ולגבי מיתה בידי שמים דעדותן לשמים לא מעלה ולא מוריד שאין השמים צריכים לעדותן וא"כ לגבי המיתה בידי שמים ל"ש כאשר זמם וממילא פטורים מכופר שהכופר במקום מיתה בידי שמים היא (*ומ"מ לוקים משום דהרשיעו לפנינו את הצדיק) ושאין נמכרים בע"ע הטעם דכתיב ונמכר בגנבתו ולא בזממו. ובכל הנך כיון דלוקים מקרי עדות שאתה יכול להזימה. או דבהני כיון דליכא צד לקיים בהו הזמה לא קאי עלייהו כאשר זמם ולא בעי' עדות שאתה יכול להזימה (תוס' ריש דף ב') וק' לי מסוגיא כתובות (דל"ג ע"א) ונימא כל הלוקה אינו משלם וכו' מתקיף לה אביי ונתרי תכ"ד. משמע דאם לאו בני התראה נינהו ניחא יותר דראוי יותר לעונש ממון מעונש מלקות כיון דליכא התראה. אבל אם בני התראה ראוי לומר דלוקה ואינו משלם והא אדרבא בהיפוך י"ל דאם אינן בני התראה שייך להקשות

דנימא בכל עדות ממון דלוקה ואינו משלם ומ"מ ל"א מקרי עדות שא"א יכול להזימה דעל עדות ממון דבשום פעם לאו בני תשלומים נינהו לא קאי עלייהו כאשר זמם כמו בב"ג. אבל אי בני התראה נינהו ליכא קושיא כיון דבלא אתרו דליכא מלקות משכחת הזמה בממון בלא אתרו וקאי כאשר זמם גם על עדות ממון א"כ בהתרו בו א"א לומר דילקה ולא ישלם דא"כ בטלה העדות לגמרי דהוי עדות שאאי"ל. ולתירוצם קמא דמלקות מקרי יכול להזימה ניחא אבל לתירוצם הב' קשה וצ"ע:

[אות ג] **במשנה בין נותנן מכאן ועד י' שנים**. מדלא כתב הרע"ב אוקימתא דהש"ס דמיירי במלוה על המשכון דוקא דאין שביעית משמטתו. צ"ל דהרע"ב ס"ל כהפוסקים דפסקו כל"ב דהמלוה על עשר שנים אין שביעית משמטתו. וקשה לי דלמאי צריכות לל"ק לאוקמי במלוה עה"מ. הא בלא"ה נימא דלא הפסידו לו הכל דהא מסתמא יעשה המלוה פרוזבול. ועיין בריטב"א דהקשה הא יהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד. ותירץ דרבא לא ס"ל האי דינא. אבל מ"מ קשה כנ"ל דהא מסתמא יעשה המלוה פרוזבול ויגבה חובו וצ"ע. (* אפשר. דלדעת רש"י נכלל במוסר שטרותיו. ולתוס' קתני דבר דמדאורייתא אינו משמט עיין בדברי רבינו בשביעית (פ"י מ"ד. ובכתובות פ"ט מ"ט). וד"ל):

[אות ד] **תי"ט ד"ה בכתובתה. שאומרת גרשתני כו'**. ואע"ג דהאשה שאומרת גרשתני נאמנת דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא עדים. אבל הכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה. תוס'. ואף דאם לא העידו היתה נאמנת. מ"מ הפסידו בעדותן דאם לא העידו באמת לא היתה יכולה להעיז. מהרש"א. ולענ"ד בפשוטו כיון דקודם עדותן לא היתה אומרת גרשתני ואנן דנין השתא דאינה מגורשת והבעל פטור ממילא בעידנא דאסהידו עדיין לא נתחייב הבעל ממון וכיון דאנו דנין השתא דאינה גרושה מה בכך דהיתה יכולה להפסיד הבעל בשקר וכי בשביל זה יפטרו העדים. ודו"ק. (* עיין בתוס' יבמות (דף קט"ז סוף ע"א) ודו"ק). ובעיקר דברי תוס' תמוהים לי דלמאי צריכים לבא מדין מחילה דלפ"ז מיירי ע"כ באומרת מיד גרשתני דאי לאחר שהעידו העדים מה בכך דמחלה הלא העדים בעדותן הפסידו לה שכ"ו וכי בשביל שמחלה אחר כך יפטרו העדים מלשלם לה. וגם יצטרך לומר דמתני' דלא כר"מ דס"ל דדבר שבממון תנאו בטל ולא מהני מחילתה. ואמאי ל"א בפשיטות דהיא אומרת אחר כך שגירשה בפניהם ושפיר מסהדי והמזומים משקרים. או שאומרת שגירשה בפני עדים אחרים מקודם שהעידו אלו כיון דמודית שהעדים העידו אמת או שמקודם נפטר לה א"כ לא נפסדה בעדים אלו וא"צ לשלם לה מדין הזמה דהא מודית דכבר נפסדה בשכ"ו מקודם.

וצ"ע: (*ואף דבאמת אינה מגורשת ומוכרחים לסברא דמחלה. אך קושית רבינו כיון דמודית אין כאן חיוב על העדים וד"ל):

משנה ב

[אות ה] **תוי"ט ד"ה כל המשלם. ובגמ' ורבנן האי לא תענה כו'**. לא זכיתי להבין דמשמע דס"ד דהש"ס דס"ל לרבנן דליכא מלקות משום לא תענה. הא בבן גרושה באמת לוקים ואצטריך לאו דל"ת לזה. ואם דפירכתא דבמעידים שחייב מלקות והוזמו דללקו שמונים ומתרץ דההיא לאזהרה לע"ז היינו דלוקה משום כ"ז הוצרך הלאו לזה לאזהרה ללקות משום כ"ז ואינו לוקה על לא תענה בפ"ע. הו"ל למפרך הכי כיון דבבן גרושה לוקה לילקי בזה שמונים אבל לישנא דל"ת מאי דרשי ביה אינו מובן וצע"ג:

גם קשה לי בדברי תוס' ד"ה ורבנן וא"ת דלא לילקי משום דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו' וי"ל דעדיפא מינה משני. משמע דהו"מ לתרץ כן אלא דעדיפא משני. ותמוה לי איך אפשר לתרץ כן. א"כ בבן גרושה אמאי לקי וכן לתירוצם דעדיפא משני עדיין יקשה אמאי לקי בב"ג הא הוי לאו שניתן לאזהרת מב"ד. וכן במה דהקשו דלמ"ל כדי רשעתו למה לא הקשו על גוף הדין דאמאי לקי בב"ג. וצלע"ג:

משנה ד

[אות ו] **תי"ט סד"ה במקום פלוני. ממהלך יום ולא תליא בגמלא פרחא. גמ'**. ולדעת תוס' יבמות (קט"ז ע"א) בשם הר"ר מנחם אם העדים מתרצין עצמן שהלכו בגמלא פרחא נאמנים אלא א"כ שתקו מדלא אמרו הכי ש"מ דבשקר העידו:

משנה ו

[אות ז] **במשנה והרי אחיו קיים**. וכתב הריטב"א לא דנפקא לן מאחיו דהאי ודאי שפיר מקרי לאחיו אף אחר מיתה וכדכתיב להקים לאחיו שם. קרבו שאו את אחיכם. ובגמ' לא נפקא לן רק מדכתיב כאשר זמם. וללמוד בק"ו אשר עשה אין עונשין מהדין. אלא לרווחא דמלתא נקטי רבנן ועדיין אחיו קיים ואע"ג דלא נפקא מלאחיו. ודכוות' טובא דנקט חד קרא במקום קרא אחרינא:

משנה ט

[אות ח] **במשנה הוא והן נהרגין**. אע"ג דבשעה שהעידו כבר הי' מחוייב מיתה ל"א גברא קטילא קטיל כיון דאז עדיין לא נגמר דינו לא מקרי בר קטלא דשמא לא יבאו עדים. ואם יבאו עדים שמא לא יהא עדותן קיימת כיון דבעי' דו"ח. וכן בהעידו שפלוני גנב וטבח ביום א' ובאו עדים אחרים והזימום אבל גנב וטבח בע"ש ג"כ נקראים זוממים דבקנס לא מקרי מחויב ממון עד שעמד בדין (ע' רפ"ד דכתובות) אבל בממון כה"ג לא הוי זוממים

כיון שבשעה שהעידו כבר היה מחוייב ממון קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו וכיון דלא בעי דרישה וחקירה מסתמא תתקיים העדות (גמרא דף ה' ע"א ובתו' שם):

ולענ"ד היה נראה בפשוטו דגבי ממון כל שיודע בעצמו האמת שמחוייב ממון עליו לשלם מש"ה אמרי' שכבר היה מחוייב הממון משא"כ במיתה דבידיעתו ובהודאתו אינו חייב מיתה ורק ע"י גמ"ד של ב"ד מתחייב קטלא. וכן בקנס דבעי' דוקא ירשיעון אלקים ובעוד שלא נתחייב בב"ד לא מקרי מחוייב ודו"ק:

[אות ט] **במשנה מפי התורגמן**. וכן לענין הבעלי דינין שלא ישמעו הב"ד טענותיהם מפי המתורגמן. (רמב"ם פכ"א מה"ס. והר"ן רפ"ד דשבועות):

פרק ב

משנה ב

[אות י] **תי"ט ד"ה מה. קרא יתירה**. קשה לישתוק מאשר ולא בעי קרא יתירה וי"ל דאשר אורחיה דקרא הוא (תוס'):

משנה ג

[אות יא] **בהרע"ב סד"ה האב. או אומנות**. בגמ' מוקי בלומדו אומנות אלא שיש לו אומנות וגמיר אותו אומנות אחריתא. דאל"כ אלא דמיירי שאינו מכהו לייסרו אמאי נקט כן טפי מאחר (סברת תוס'):

משנה ז

[אות יב] **בתוספות חדשים. תימה לי דרשות פירושו**. וכ"כ הריטב"א:

פרק ג

משנה ב

[אות יג] **תוי"ט ד"ה אף. אבל תרומה מותר עד שימרח**. תמוה לי דמה"ט גם טבל לא יהיה ברי' דהא קודם מירוח לא חל איסור טבל וצלע"ג:

[אות יד] **בא"ד אבל התוס' דחולין**. אבל הפוסקים כתבו דבעי' ברייתי נשמה אלא דגיד ואבר מן החי מקרי ברייתי נשמה דבא מכח נשמה. והא דנבילה לא מקרי בריה היינו דלא נאסרה מתחלת ברייתה. וכן פסקי' בש"ע יו"ד (סי' ק'). וקשה לי הא דנבילה לא מקרי בריה נפקא מברייתא דחולין אכל צפור טהורה בחייה בכ"ש במיתתה בכזית ולמידין מזה דלא מקרי בריה לחייב בכ"ש ה"נ לענין ביטול והא י"ל דלענין ביטול מקרי ברי' דנבילה יש בו ג"כ איסור דאינו זבוח להרבה פוסקים ולגבי איסור זה הוא מתחלת ברייתו

דמיד יש בו איסור דאינו זבוח. והברייתא דמיירי לענין ללקות בזה הוא דאמרי' דלענין הלאו לא הוי מתחלת ברייתו. ולומר דלענין איסור עשה ליכא כלל דין בריה דסברת רז"ל דבריה לא בטל כיון דתורה אחשביה לענין ללקות עליו בכ"ש. אבל לענין איסור עשה לא אחשביה קרא. א"כ מה הקשו תוספ' לר"ש ערלה וכ"כ לא לבטל. הא לר"ש מעיקרא ליתא כלל לדין בריה לא בטל דהא לא חזינן דאחשבי' דהא לר"ש ממילא כ"ש למלקות:

משנה ד

[אות טו] **בהרע"ב ד"ה כל מצות ל"ת. ושחטה או שמתה.** זה לגי' הרי"ף דר"י ס"ל קיימו ולא קיימו אבל לגירסת רש"י ותוס' ר"י ס"ל בטלו ולא בטלו דס"ל דהתראת ספק שמה התראה. דזה מקרי ס' התראה דשמא לא יבטל אבל ר"ל ס"ל דל"ש התראה לזה אמר קיימו ולא קיימו דה"ה אם הזהירו ב"ד לקיים העשה ולא קיימו מיד לוקה וזה לא מקרי התראת ספק כיון דצריך שיעשה מעשה לפטור עצמו ובהכי מיירי מתני' ב' דפרקי' והבא אל המקדש טמא דלוקה אף דהוי לאו הנל"ע דכתיב וישלחו מן המחנה ולא יטמאו את מחניהם אלא דמיירי דהזהירוהו ב"ד לצאת ולא רצה. ולאידך מ"ד דס"ל דלא לקי אא"כ ביטל העשה בידים כגון ששחט את האם אבל לא במתה. צ"ל בטעמא דמתני' הנ"ל דלא הוי נל"ע כיון דהוי לאו שקדמו עשה. ובתוס' שבועות (דף ד' א') ד"ה אבל וכו' ומיהו הא נמי חשיב התראת ספק למ"ד בטלו ול"ב דחשיב התראת ספק אפי' שיבר כנפים. תמוה לי הדמיון דהתראה בשעה ששובר כנפים לאו מלתא דהא עתה אינו עובר על שום לאו אלא דמבטל העשה וההתראה בשעת העבירה דהיינו הלקיחת האם היה ספק שמא לא יבטל העשה בידים. אבל בשבועה דההתראה הוא בשעת הזריקה דבזה לא יאכל עוד ועובר שבועה בזה מקרי התראת ודאי בכל שאתה אומר ששייך התראה בשעה שזורקו לים אז הוי התראת ודאי:

משנה ט

[אות טז] **תוי"ט ד"ה והן מוקדשין. וכלאי הכרם חשיב לתרי לאוין.** ובטורי אבן בחי' לר"ה בדף (ד' ע"א ד"ה צדקות) כתב דבפשוטו י"ל דהוי ח' לאוין דנזיר הוי ב' לאוין לא יטמא ולא יחלל כדאיתא בנזיר (דף ל"ח). ולשיטת רש"י ותוס' תמוה הא הוי ט' לאוין:
[אות יז] **תוי"ט ד"ה ויום טוב. שאל"כ לא היה יכול לחייבו מיתה.** אבל ח"כ דלוקין ול"א דלאו שניתן לאזהרת כרת הוא דח"כ ל"צ אזהרה דהרי פסח ומילה ענוש כרת אף דלא הזהיר. וגם לקרבן ל"צ אזהרה והא דקתני בריש כריתות דפסח ומילה ליכא קרבן היינו דעל אין בו מעשה ליכא קרבן. כך מבואר בסוגיי' שם. ועי' בתוספות בב"ק (דק"ה ב' ד"ה מאי וכו') שכתבו בשלמא בעונש שבועה דהיינו קרבן שייך (דלא ענש אא"כ הזהיר)

דפסח ומילה ליכא קרבן משום דלית בי' לאו אף ע"ג דאיכא כרת עכ"ל. הא בסוגיי' אמרי' דקרבן ל"צ אזהרה. וכן בשבועות (די"ח ב' ד"ה ל"ת מנ"ל) כתבו דלא מחייב חטאת אא"כ יש בה לאו מידי דהוי אפסח ומילה עכ"ל וק' כנ"ל. ועי' בתוס' זבחים (דף ק"ו א' ד"ה אזהרה) שהקשו בעצמם כן על פירש"י דהתם. ואפשר לדחוק דתוספות בב"ק ושבועות הנ"ל ס"ל דסוגייא קאי לרבינא דאליביה מצינן למימר דקרבן בעי אזהרה כמ"ש תוספות זבחים שם. ועי' ברש"י (יבמות דף נ"ה א' ד"ה לכרת) וכתב דלא הו"ל לעונשו כרת אלא אם כן הזהיר. וצ"ל דס"ל לרש"י דרי"צ ס"ל כרת בעי אזהרה מש"ה ס"ל דליכא מלקות בחייבי כריתות: